

Jan Firbas (25. 3. 1921 – 5. 5. 2000) – střípky vzpomínek

V letošním roce si připomínáme devadesát let od narození prof. PhDr. Jana Firbase, DrSc., Dr.h.c., jedné z významných osobností spjatých s brněnskou filozofickou fakultou. Přehled faktů o jeho životě a díle lze najít např. v publikaci *Kdo je kdo v dějinách české lingvistiky* (J. Černý a J. Holeš, Libri 2008); dále je možné odkázat na sborník *Language and function: to the memory of Jan Firbas*, editovaný J. Hladkým (John Benjamins 2003), původně plánovaný k osmdesátinám prof. Firbase, nelze opomenout ani domovskou publikační základnu – časopis *Brno Studies in English* a biograficko-bibliografické materiály tam publikované.

Tento krátký příspěvek má však trochu jiné zaměření: práce prof. Firbase, údaje o zahraničních univerzitách, kam byl často zván k přednáškám, o jeho čestných doktorátech, o žácích, které odchovával, to vše lze najít právě například ve výše uvedených pramenech. Obraz každého člověka je však utvářen i těmi střípky mozaiky, které z obrazu zachyceného v lexikonech a encyklopediích nejsou vždy dobře patrné. Několik takových střípků bych na tomto místě rád zaznamenal, s vědomím, že jde právě pouze o fragmenty, zčásti založené i na vzpomínání prof. Firbase, jak jsem měl možnost je vyslechnout.

Pokud jde o cestu prof. Firbase k anglistice jako oboru, jemuž se nakonec věnoval celý život, byl to do jisté míry zásah vyšší moci: původně uvažoval o tom, že půjde studovat právo, po okupaci v březnu 1939 byl však pojem práva natolik narušen, že se v souladu s rodinnou tradicí rozhodl pro medicínu, pak ale došlo k uzavření českých vysokých škol, na Masarykovu univerzitu tedy nastoupil až r. 1945, to už však ke studiu anglistiky a filozofie. Praktickou znalost angličtiny si prohloubil právě během okupace – přestože Německo bylo s Británií i Spojenými státy ve válečném stavu, zůstávala angličtina pro Němce stále cizím jazykem číslo jedna.

S touto nesamozřejmostí cesty k oboru pravděpodobně souvisí pokora prof. Firbase – mám teď na mysli pokoru odborníka, lidská pokora byla hluboce zakořeněna jak v jeho povaze, tak v jeho náboženském přesvědčení. Zmiňoval se, že když po válce vypomáhal v knihovně na anglistice, měl před tím množstvím svazků respekt, skoro až hrůzu. Jak pan profesor říkal, tento pocit postupně slábl, pak ale dodal, že v pozdních letech se mu opět vrací – to myslím svědčí jak o jeho zodpovědnosti, tak o jeho upřímnosti. Stejně upřímně míněný určitě byl i výrok, který znám jenom jako citát od jeho kolegů z anglistiky, kdy na otázku, jak se má, odpovídal „Líp, než si zasloužím“.

S pokorou je spjata i jeho vstřícnost k lidem – kdykoliv jsem se přišel poradit o nějakém problému, byl vždy ochoten najít si čas. Při rozebírání situace pak obvykle řekl „já teď budu chvíli přemýšlet nahlas“ a formulováním stavu věci a možných východisek postupně docházel k co možná nejvhodnějšímu řešení.

Jednání prof. Firbase bylo nejen slušné a korektní, ale rovněž velice přímé – a to nejen v akademickém prostředí (např. obtížné pedagogické chvílky občas soukromě komentoval v tom smyslu, že člověk se někdy může „stavět na hlavu a odstrkovat se ušima“, ale stejně to není nic platné), ale i v běžných každodenních situacích. Zvlášť výrazně mi utkvělo, jak jsme jednou společně přecházeli Úvoz, tedy velice rušnou čtyřproutou ulici, po níž navíc jezdí i trolejbusy. Zatímco já jsem se dlouho a obezřetně rozhlížel na všechny strany, pan profesor najednou vykročil do vozovky, kličkoval v ní způsobem pro mne nepochopitelným a za chvíli už na mě z druhé strany mával. Jako člověk o více než dvě generace mladší bych takovou rychlou akci z jeho strany rozhodně nečekal; tím hezčí vzpomínka, jedna z mnoha, mi však díky této situaci zůstala.

Na slovo vzatý odborník a současně hluboce lidský člověk – určitě nejsem sám, pro koho je toto spojení reprezentováno právě jménem Jan Firbas.

Michal Krístek